

Sygnatura akt II Ca 1739/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2017 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Katarzyna Oleksiak
Sędziowie:	SO Ewa Krakowiak SO Krzysztof Wąsik (sprawozdawca)

Protokolant: starszy protokolant sądowy Agnieszka Zapalska

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2017 r. w Krakowie

na rozprawie

sprawy z powództwa H. D. (1), K. D. i B. D.

przeciwko M. W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda H. D. (1) i pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego dla Krakowa – Krowdrzy w Krakowie

z dnia 6 marca 2017 r., sygnatura akt I C 671/15/K

- zmienia zaskarżony wyrok punktowi I nadając brzmienie: „I. zasądza od pozwanej M. W. na rzecz powoda H. D. (1) kwotę 19 028,25 zł (dziewiętnaście tysięcy dwadzieścia osiem złotych i dwadzieścia pięć groszy) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie: od kwoty 14 062,50 zł (czternaście tysięcy sześćdziesiąt dwa złote i 50/100) od dnia 24 września 2015 roku do dnia zapłaty oraz od kwoty 4 965,75 zł (cztery tysiące dziewięćset sześćdziesiąty pięć złotych i 75/100) od dnia 6 marca 2017 r. do dnia zapłaty;
- oddala apelację powoda H. D. (1) w pozostałym zakresie i apelację pozwanej w całości;
- zasądza od pozwanej na rzecz powoda H. D. (1) kwotę 1 972 zł (jeden tysiąc dziewięćset siedemdziesiąt dwa złote) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

SSO Ewa Krakowiak SSO Katarzyna Oleksiak SSO Krzysztof Wąsik

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 29 listopada 2017 roku

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy zasądził od pozwanej M. W. na rzecz powoda H. D. (1) kwotę 15 607,13 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 24 września 2015 roku do dnia zapłaty [wobec żądania sprecyzowanego w piśmie z 28 października 2016 r. – k. 122 – na kwotę 19 028,25 zł] (pkt I), oddalił powództwo H. D. (1) w pozostałym zakresie (pkt II), oddalił powództwo B. D. (pkt III), oddalił powództwo K. D. (pkt IV), wzajemnie zniósł między stronami koszty postępowania (pkt V) oraz nakazał ściągnąć od powodów H. D. (1), K. D. i B. D. oraz pozwanej M. W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie kwoty po 345 zł tytułem niepokrytych kosztów opinii biegłego (pkt VI).

Orzeczenie to zapadło w następująco ustalonym stanie faktycznym.

Umową z dnia 19 grudnia 2008 r., rep. A nr 41728/2008 spadkodawca S. D. (1) wraz z żoną – powódką B. D. dokonali darowizny lokalu mieszkalnego położonego przy ul. (...) w K., dla której jest prowadzona księga wieczysta nr (...) na rzecz pozwanej M. W..

S. D. (1) zmarł dnia 8 marca 2010 r. w K..

Na mocy postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie z dnia 27 lutego 2015 r., sygn. akt I Ns 2130/14/K, spadek po S. D. (1) synu F. i H. na podstawie ustawy wprost nabyli: żona B. D. oraz synowie H. D. (1), Z. D. i K. D., każdy z nich po 1/4 części.

Powód K. D. na podstawie umowy z dnia 12 października 1990 r. otrzymał od spadkodawcy – swojego ojca S. D. (1) 1/8 udziałów w prawie własności do lokalu położonego przy ul. (...) w K.. Wartość rynkowa udziału 1/8 powyższego lokalu mieszkalnego, według stanu na dzień 12 października 1990 r. oraz cen na miesiąc czerwiec 2016 r. wynosi 54 738 zł.

Lokal mieszkalny położony przy ul. (...) w K. zamieszkiwany jest przez powoda K. D.. Do lokalu doprowadzona jest woda, instalacja elektryczna, a także gaz. Budynek w jakim znajduje się lokal jest nieocieplony. W 1992 r. budynek został otynkowany, a następnie został wyremontowany dach.

Wartość rynkowa lokalu mieszkalnego położonego przy ul. (...) w K., według stanu na dzień 19 grudnia 2008 r. i poziomu cen na miesiąc czerwiec 2016 r., wynosi 352 451 zł, zaś przy uwzględnieniu prawa dożywotniego użytkownika lokalu na rzecz B. i S. D. (1) wynosi 194 976 zł.

Lokal mieszkalny położony przy ul. (...) w K. składa się z trzech pokoi. Mieszkanie to zamieszkuje powódka B. D. od 2010 r. Kilka lat temu dokonano wymiany okien na plastikowe w pokoju zajmowanym przez powódkę B. D. oraz w kuchni. Koszt wymiany poniosła pozwana M. W.. Powódka B. D. ze względu na podeszły wiek i zły stan zdrowia wymaga ciągłej opieki. Pozwana sprawuje opiekę nad babcią, osobiście odwiedzając ją raz, dwa razy w tygodniu oraz zapewniając codzienną opiekę osoby trzeciej. Pozwana robi zakupy dla powódki oraz sprzęta w jej mieszkaniu. Pozwana kilkakrotnie oferowała powódce chęć wspólnego zamieszkania w przedmiotowym lokalu, ale powódka odmawiała. Należny czynsz za mieszkanie opłaca pozwana. Pozostałe rachunki związane z utrzymaniem mieszkania pokrywa powódka. Od września 2016 r. wraz z powódką przedmiotowe mieszkanie zajmuje ojciec pozwanej – Z. D..

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie znajdujących się w aktach sprawy dokumentów oraz w oparciu o zeznania świadków A. D., H. D. (2) i Z. D. oraz zeznania stron H. D. (1) i K. D. i pozwanej.

W oparciu o tak ustalony i oceniony stan faktyczny Sąd I instancji przywołał jako podstawę rozstrzygnięcia treść art. 991 § 1 k.c. wskazując, że wysokość zachowku wynosi połowę wartości udziału jaki przypadłby uprawnionemu przy dziedziczeniu ustawowym, natomiast jeżeli uprawniony do zachowku jest osobą małoletnią albo trwale niezdolną do pracy wysokość ta wynosi dwie trzecie wartości tego udziału oraz, że przy obliczaniu wysokości zachowku należy ustalić czystą wartość spadku. Nadto Sąd wskazał, że do wartości aktywów spadku dolicza się wartość darowizn oraz zapisów windykacyjnych uczynionych przez spadkodawcę, zgodnie z zasadami określonymi w art. 993-997 k.c., przy czym zgodnie z art. 994 k.c. doliczeniu do spadku nie podlegają drobne darowizny zwyczajowo przyjęte w danych stosunkach.

Odnosząc powyższe uwagi teoretyczne do stanu sprawy Sąd wskazał, że doliczył do spadku po zmarłym S. D. (2) poczynioną przez niego darowiznę na rzecz pozwanej M. W., przy uwzględnieniu jej wartości ustalonej przez biegłego na kwotę 194 976 zł. Według Sądu doliczeniu do spadku podlegała także dokonana darowizna na rzecz powoda K. D., której wartość została określona przez biegłego na kwotę 54 738 zł. Darowizny te były dokonywane przez spadkodawcę S. D. (1) i jego żonę – powódkę B. D. – wspólnie, dlatego doliczona wartość powyższych darowizn do spadku po zmarłym S. D. (2) powinna wynosić 1/2 część ich całkowitych wartości, tj. łącznie 124 857 zł.

Skoro na podstawie ustawy spadkobiercami zmarłego S. D. (2) jest jego żona B. D. oraz synowie H. D. (1), K. D. i Z. D., którzy nabyli wprost po 1/4 części spadku, to są to także osoby należące do kręgu uprawnionych do zachowku. Wobec tego udział spadkowy każdego ze spadkobierców ustawowych S. D. (2), w doliczonych do spadku darowiznach odpowiada wartości po 31 214,25 zł., a zachówek 15 607,13 zł.

W związku z powyższym roszczenie H. D. (1), który w przedmiotowej sprawie żądał zasądzenia zapłaty od pozwanej kwoty w wysokości 19 028,25 zł podlegało uwzględnieniu tylko w części, tj. co do wysokości faktycznie należnego powodowi zachowku. Wobec powyższego Sąd w pkt I zasądził na rzecz tego powoda kwotę w wysokości 15 607,13 zł, oddalając powództwo w pozostałej części w pkt II sentencji.

Uprawnioną do zachowku, w przedmiotowej sprawie w wysokości 15 607,13 zł, jako spadkobierczyni ustawowa jest także powódka B. D.. Roszczenie jednak powódki w stosunku do pozwanej M. W. Sąd uznał za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i nie podlegające ochronie prawnej. Zdaniem Sądu żądanie zapłaty określonej kwoty tytułem zachowku od pozwanej, która pomaga w utrzymaniu powódki i udziela jej pomocy, niezbędnej ze względu na wiek i schorowanie, uznać należało za zachowanie nieaprobowane w społeczeństwie ze względu na przyjętą w społeczeństwie zasadę współżycia społecznego. Wobec powyższego Sąd oddalił powództwo B. D. w pkt III sentencji.

Jeśli chodziło o uprawnionego do zachowku powoda K. D., Sąd odwołał się do treści art. 996 k.c. i wskazał, że skoro powód tytułem darowizny otrzymał 1/8 udziałów w prawie własności do lokalu położonego przy ul. (...) w K., a jak ustalono wartość rynkowa powyższego udziału, według stanu na dzień 12 października 1990 r. oraz cen na miesiąc czerwiec 2016 r. wynosi 54 738 zł, to też wartość otrzymanej przez tego powoda darowizny w całości pokrywa należny mu zachówek w wysokości 15 607,13 zł. Wobec powyższego powództwo K. D. Sąd oddalił, o czym Sąd orzekł w pkt IV sentencji.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniósł powód H. D. (1), zaskarżył go w części, to jest w zakresie oddalającym jego powództwo (punkt II) i zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia polegający na przyjęciu, że darowizna na rzecz powoda była dokonana wspólnie przez S. D. (1) i jego żonę - powódkę B. D., podczas gdy darowizna ta stanowiła majątek osobisty S. D. (1) i została dokonana wyłącznie przez S. D. (1), co skutkowało błędnym doliczeniem przez Sąd I instancji połowy wartości tej darowizny do wartości spadku po zmarłym S. D. (1), a w efekcie do błędnego obliczenia wartości należnego powodowi zachowku.

Mając powyższe na względzie, apelujący wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie od pozwanej na jego rzecz dodatkowo kwoty 3 421,12 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 24 września 2015 roku do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanej M. W. na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Apelację od tego wyroku wniosła również pozwana M. W., zaskarżyła go w części, to jest w punktach I, V i VI i zarzuciła naruszenie art. 1000 § 1 i 2 k.c., poprzez nieuwzględnienie, iż uprawniony do zachowku powód H. D. (1) nie wykazał, iż nie mógł otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy - powoda K. D..

Mając powyższe na uwadze, apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości, tj. oddalenie także powództwa H. D. (1) oraz o zasądzenie od powodów H. D. (1) i K. D. na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania za I i II instancję wedle norm prawem przepisanych, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Sąd Okręgowy podziela, z modyfikacją niżej wskazaną – przyjmując je za własne - ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji, jak i oparte na nich rozważania natury prawnej, przez co szczegółowe ich tutaj powielanie uważa za zbędne (postanowienie SN z 26.04.2007 r., II CSK 18/07), ograniczając się jedynie do odniesienia się do poszczególnych zarzutów apelacji.

Co do apelacji powoda.

Apelacja powoda zasługiwała na częściowe uwzględnienie.

Tytułem uzupełnienia stanu faktycznego sprawy Sąd Okręgowy ustalił, że udział w wysokości 1/8 części w nieruchomości położonej przy ul. (...) w K., który spadkodawca S. D. (1) darował w 1990 r. synowi K. D., stanowił w dacie darowizny jego majątek osobisty, jako przedmiot nabyty w drodze dziedziczenia po matce H. D. (3), która była współwłaścicielem tej nieruchomości w połowie (właścicielem drugiej połowy był jej mąż, a ojciec powoda F. D.); był to ich majątek dorobkowy. Ustalenie to poczyniono na podstawie: protokołu posiedzenia i postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po H. D. (3) z dnia 18 lutego 1969 r., II Ns II 115/69, postanowienia o stwierdzeniu spadku po F. D. z dnia 18 października 1988 r., I Ns 847/87 i odpisu z (...) P., które to dokumenty są nośnikami wiedzy właściwej dla dokumentów urzędowych i nie były przez żadną ze stron kwestionowane.

Konsekwencją tego ustalenia była konieczność uwzględnienia zarzutu apelacji powoda H. D. (1). Ustalenie to rzutuje zarazem bezpośrednio na prawidłowość wyliczenia wysokości należnego powodowi zachowku. Do spadku doliczyć bowiem należało połowę wartości nieruchomości położonej przy ul. (...) (ta stanowiła majątek dorobkowy spadkodawcy i jego żony) darowanej przez spadkodawcę pozwanej, tj. kwotę połowę kwoty 194 976 zł, czyli 97 488 zł i pełną wartość udziału 1/8 części (ten w całości należał tylko do spadkodawcy i wchodził do jego majątku osobistego) w nieruchomości położonej przy ul. (...) darowanej przez spadkodawcę K. D., tj. kwotę 54 738 zł. Łącznie doliczona do spadku wartość powyższych darowizn po zmarłym S. D. (2) powinna wynosić 152 226 zł.

Skoro na podstawie ustawy spadkobiercami zmarłego S. D. (2) jest jego żona B. D. oraz synowie H. D. (1), K. D. i Z. D., którzy nabyli wprost po 1/4 części spadku, to są to także osoby należące do kręgu uprawnionych do zachowku. Wobec tego udział spadkowy każdego ze spadkobierców ustawowych S. D. (2), w doliczonych do spadku darowiznach odpowiada wartości po 38 056,50 zł, a zachówek odpowiada finalnie kwocie 19 028,25 zł.

Jeżeli zatem Sąd I instancji zasądził na rzecz powoda H. D. (1) kwotę zachowku w wysokości 15 607,13 zł, to powinna być ona podniesiona o dodatkowe 3 421,12 zł, do łącznej sumy 19 028,25 zł, czyli tej żądanej w piśmie z 28 października 2016 r. (k. 122).

Mając na uwadze, że wyrok w całości został zaskarżony przez pozwaną oraz to, że naruszenie prawa materialnego w systemie apelacji pełnej Sąd odwoławczy bierze pod uwagę z urzędu, Sąd Okręgowy dostrzegł uchybienia w zakresie zasądzonych odsetek i wyrok także w tym zakresie zmodyfikował. Nie od pełnej kwoty zasądzonej przez Sąd I instancji można było zasądzić odsetki od 24 września 2015 r. Jest tak dlatego, że w zakresie odsetek zastosowanie winny znaleźć przepisy art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c., co oznacza, że odsetki, jako dotyczące świadczenia bezterminowego, winny być zasądzone dopiero po doręczeniu pozwanej wezwania do ich zapłaty. Pierwsze takie wezwanie zostało objęte pozwem, który został doręczony w dniu 23 września 2015 r. (k. 32/2). Od dnia następnego mogły być zatem zasądzone odsetki, ale tylko w zakresie kwoty objętej pozwem, czyli 14 062,50 zł, a nie jak zrobił Sąd w zakresie kwoty 15 607,13 zł. Kolejne wezwanie do zapłaty, obejmujące kwotę rozszerzoną – do 19 028,25 zł, pojawiło się dopiero w piśmie powoda z 28 października 2016 r., które w tym samym dniu zostało nadane listem poleconym pełnomocnikowi pozwanej. W piśmie tym domagano się z kolei odsetek – inaczej niż w pozwie - dopiero od dnia wydania wyroku (co

nastąpiło 6 marca 2017 r.). Sąd Okręgowy przyjął, że wymagalność rozszerzonego żądania wypadła najpóźniej w dniu 4 listopada 2016 r. (prawdopodobny czas doręczenia pisma z 28 października 2016 r. pozwanej, przy uwzględnieniu czasu potrzebnego pocztu na doręczenie korespondencji), a zatem odsetki od dodatkowo zasądzonego zachowku liczone mogły być od następnego dnia czyli od 5 listopada 2016 r. Jako że jednak żądanie odsetkowe zawarte w tym piśmie obejmowało tylko odsetki od wydania wyroku, to żądanie odsetek od kwoty przewyższającej żądanie zgłoszone w pozwie, za okres wcześniejszy (przed 6 marca 2017 r.) należało zatem oddalić, oddalając zarazem właściwą temu żądaniu część apelacji powoda.

W tym miejscu warto zauważyć, że częściowo – za okres od 24 września 2015 r. do 5 listopada 2016 r. w zakresie kwoty 1 544,63 zł (różnica między kwotą zasądzoną w wyroku – 15 607,13 zł, a kwotą żadaną w pierwotnym pozwie – 14 062,50 zł) odsetki zasądzone zostały w wyroku ponad żądanie, czego jednak nie można było zweryfikować w trybie instancji wobec braku stosownego zarzutu naruszenia prawa procesowego.

Mając powyższe na uwadze, o apelacji powoda orzeczono na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c.

Co do apelacji pozwanej.

Apelacja pozwanej nie zasługiwała na uwzględnienie.

W sprawie nie doszło do naruszenie art. 1000 § 1 i 2 k.c., poprzez nieuwzględnienie, iż uprawniony do zachowku powód H. D. (1) nie wykazał, iż nie mógł otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy - powoda K. D.. Jest tak dlatego, że K. D. nie wyprzedzał w swoim obowiązku zapłaty zachowku na rzecz H. D. (1) pozwanej.

Przepisami o zachowku ustawodawca zabezpieczył interesy majątkowe osób, które nie otrzymały majątku po zmarłej osobie bliskiej, sankcjonując zachówek. W tym systemie ustawodawca ustanawia roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej, wyrażającej się na ogół ułamkiem wartości przewidywanego udziału uprawnionego w spadku, która ma mu gwarantować uzyskanie określonej korzyści ze spadku. Według konstrukcji przyjętej w kodeksie cywilnym, roszczenie o zachówek ma zatem zapewnić uprawnionemu realną korzyść, niezależnie od woli spadkodawcy, gdyż ten może go jej pozbawić jedynie w drodze wydziedziczenia, dopuszczalnego w wyjątkowych sytuacjach (art. 1008-1010 k.c.).

Istotnym z punktu widzenia apelacji pozwanej zagadnieniem jest to przeciwko komu osoba uprawniona do zachowku może skierować takie roszczenie, gdyż przysporzenie majątkowe od osoby zmarłej może nastąpić nie tylko w oparciu o rozrządzenie testamentowe, ale także wskutek darowizny, zapisu lub polecenia. Literalne brzmienie art. 1000 § 1 k.p.c. nie powinno pozostawiać wątpliwości, że głównym adresatem roszczenia o zachówek jest spadkobierca (art. 991 § 2 k.c.), a dopiero kiedy otrzymanie od spadkobiercy zachowku jest niemożliwe, uprawniony może żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Taki też pogląd został zaakceptowany w orzecznictwie, gdzie przyjmuje się, że uprawniony do zachowku, który dziedziczy z ustawy wspólnie z innymi osobami i nie otrzymał należnego mu zachowku ma przeciwko współspadkobiercom roszczenia o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (wyrok SN z 13 lutego 2004 roku, sygn. akt II CK 444/02; wyrok SA w Warszawie z dnia 21 listopada 2012 r., I ACa 609/12).

Zasadą więc jest, na co słusznie wskazuje apelacja pozwanej, że osoba uprawniona do zachowku roszczenia z tego tytułu powinna w pierwszej kolejności kierować przeciwko spadkobiercom zmarłego, w drugiej kolejności w stosunku do osób, na których rzecz zostały uczynione zapisy windykacyjne (art. 999¹ k.c.), w trzeciej zaś kolejności odpowiadają osoby obdarowane. Odpowiedzialność obdarowanych ma więc charakter subsydiarny, zależny od uzyskania roszczenia od spadkobierców powołanych do spadku na mocy testamentu albo ustawy (wyrok SA w Szczecinie z dnia 4 grudnia 2014 r., I ACa 190/14).

Jest też tak, że osoba uprawniona do zachowku, jak powód, musi wykazać, że nie może uzyskać zaspokojenia swego roszczenia od osoby zobowiązanej z mocy art. 991 k.c., następnie od osoby zobowiązanej na podstawie art. 999¹ k.c., by móc zażądać całej lub części kwoty od obdarowanego (wyrok SA w Łodzi z dnia 14 lutego 2014 r., I ACa 1078/13).

Zasady te jednak, wbrew zarzutom apelacji pozwanej, nie mogły znaleźć zastosowania w niniejszej sprawie w sposób wskazywany przez pozwaną, tj. przez oddalenie powództwa wobec niej, a to z racji tego, że ona odpowiada za zachówek wobec H. D. (1) dopiero w dalszej kolejności - po spadkobiercy K. D., jako obdarowanym również przez spadkodawcę, ale posiadającym jednocześnie przymiot spadkobiercy, którego ona nie ma i za zachówek odpowiada tylko jako obdarowana, a zatem w ostatniej wyżej zaprezentowanej kolejności.

Pozwana nie ma racji dlatego, że zobowiązanie spadkobierców w pierwszej kolejności nie oznacza, że obdarowany nie może w ogóle ponosić odpowiedzialności z tytułu zachowku, albo dopiero wówczas, gdy wykazane zostanie, że od spadkobiercy, jako zobowiązanego w pierwszej kolejności, nie można było uzyskać zachowku. Jeżeli bowiem spadkodawca dokonał na rzecz określonej osoby (osób) darowizny, której przedmiot obejmuje cały spadek, to w grę wchodzi roszczenie uprawnionego o zachówek w stosunku do osoby obdarowanej na podstawie art. 1000 k.c., mające charakter „awaryjny” w tym sensie, że aktualizuje się przesłanka „jeżeli uprawniony nie może otrzymać od spadkobiercy należnego mu zachowku” (wyrok SN z dnia 30 stycznia 2008 r., III CSK 255/07). Jeżeli zatem spadek rozumiany w sposób zdefiniowany w art. 922 § 1 k.c. nie obejmuje żadnych aktywów, to spadkobiercy, choć formalnie są ustaleni prawomocnym postanowieniem o stwierdzenie nabycia spadku, nie odpowiadają za zachówek, gdyż nie otrzymali nic w spadku. Ustawodawca nie wprowadził bezwzględnego obowiązku spadkobierców do zapłaty zachowku, a obowiązek ten połączył tylko z faktem odziedziczenia przez nich majątku po spadkodawcy (a nie dostania go w innej formie – zwłaszcza *inter vivos*) i to w zakresie przewyższającym ich własny zachówek. Obowiązek zapłaty zachowku nie spoczywa też na spadkobiercy tylko z tej racji, że został on jednocześnie przez spadkodawcę obdarowany. W takiej bowiem sytuacji, choć formalnie jest on „spadkobiercą”, to za zachówek odpowiada dopiero jako osoba, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku i w kolejności właściwej dla tych osób.

W niniejszej sprawie bezspornym było, że cały majątek spadkodawcy S. D. (1) został przez niego rozdysponowany za życia w formie darowizn na rzecz pozwanej i syna K. D., a aktywa samego spadku były równe zero. Oznacza to, że powód H. D. (1) nie musiał wykazywać, że nie mógł otrzymać zachowku od spadkobiercy K. D., gdyż ten za zachówek odpowiada tylko jako obdarowany, a nie jako spadkobierca, bo tylko w formie darowizny otrzymał jakiegokolwiek przysporzenie po spadkodawcy. Z tego też powodu, nie było nawet konieczne wykazywanie, że H. D. (1) roszczenie zachowkowe przeciwko bratu K. w ogóle zgłosił.

Odpowiedzialność zatem K. D. jest odpowiedzialnością z tego samego poziomu (tej samej kolejności) co odpowiedzialność pozwanej, a to poziomu osób obdarowanych przez spadkodawcę. O kolejności zaś odpowiedzialności poszczególnych obdarowanych decyduje norma art. 1001 k.c. Z przepisu tego wynika, że kilku obdarowanych przez spadkodawcę w różnych datach odpowiada wobec uprawnionego z tytułu zachowku w sposób samodzielny, a przy tym sukcesywnie w tym znaczeniu, że wcześniej obdarowany ponosi odpowiedzialność dopiero w razie niemożliwości zaspokojenia roszczenia o uzupełnienie zachowku przez później obdarowanego. Osoba później obdarowana odpowiada wobec uprawnionego do pełnej wysokości przysługującego mu zachowku, a jedynym ograniczeniem jej odpowiedzialności - z zastrzeżeniem art. 1000 § 2 k.c. - jest wartość wzbogacenia będącego skutkiem wzbogacenia (wniosek z art. 1000 § 1 zd. drugie k.c.). Osoba wcześniej obdarowana odpowiada zatem subsydiarnie dopiero wtedy, gdy uprawniony nie może uzyskać zaspokojenia swojego zachowku od osoby później obdarowanej. Obdarowany przez spadkodawcę nie odpowiada więc proporcjonalnie do wartości otrzymanych darowizn, lecz odrębnie i kolejno odpowiednio do dat otrzymania darowizn na swoją rzecz (wyrok SA w Gdańsku z dnia 9 października 2012 r., I ACa 511/12).

K. D. otrzymał darowiznę wcześniej, bo w 1990 r., zaś pozwana otrzymała darowiznę później, bo dopiero w 2008 r., a zatem za cały należny H. D. (1) zachówek odpowiada pozwana, która wyprzedza w tym obowiązku brata powoda K. D..

Mając to na uwadze, o apelacji pozwanej orzeczono na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.. Pozwana przegrała swoją apelację i w przeważającej mierze apelację powoda H. D. (1), więc była zobowiązana do zwrotu kosztów tej części postępowania na rzecz powoda, który o zasądzenie tych kosztów wniósł w odpowiedzi na apelację. Na zasądzoną kwotę 1 972 zł złożyły się: opłata sądowa od apelacji powoda w wysokości 172 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika powoda (1 800 zł) obliczone na podstawie § 2 pkt. 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, w brzmieniu z daty wniesienia apelacji.